

ביאורים

שתי הדעות הראשונות במדרש לימדו אותנו שהעולם נברא בשביל ישראל והתורה, בשביל העם האלוהי ובשביל התגלות התורה, דבר ה'. ר' חייא טוען שבשביל שלוש מצוות, חלה, מעשר וביכורים - נברא העולם. אין כוונת דעה זו להבליט כל אחת משלוש מצוות אלו ולומר שבשבילה נברא העולם אלא לומר שבשביל שלושתן יחד. הבנה זו מגלה שאין הוא חולק על הדעות הקודמות. הוא מסכים שתכלית העולם היא התגלות התורה והופעתה בעם ישראל.

ר' חייא עוסק בשאלה איך אנו פוגשים את ריבונו של עולם במציאות רבת גוונים ומורכבויות. העולם שלנו מורכב משלושה סוגי נבראים או מחולק לשלושה חלקי עולמות. האדם עלול לחשוב שיש מציאות שהיא איננה מאיתנו יתברך. שהיא מונעת ונובעת מכוח אחר במציאות. כשאנו נותנים את הראשית לה' אנו מצהירים בכך שכל מציאות, אפילו המורכבת ביותר, הגיעה ממנו. נקודת ההתחלה של כל המציאות שמולנו נובעת מהשלמת רצון ה' המתגלה בשלושה סוגים של נבראים או בשלושה סוגי עולמות, המהווים דרכים להגשים את הראשית, ישראל ואורייתא. אנו רואים בכל המציאות העולמית את פועלת ה' והשגחתו. הכל ממנו והכל אחדותי. רק במבט כזה הבריאה ראויה להתקיים, רק כאשר אנו יודעים שה' ברא את הכל ולא איזה כוח אחר. בזכות שלוש מצוות אלו העולם ראוי להתקיים כי אנו מכירים בכך שאין אף חלק במציאות שלא שותף להשלמת רצון הבורא. אם היה אפילו חלק קטן, בריאה קלה, שאינה שותפה, העולם כבר לא היה אחדותי והשאלה על הריבוי הייתה חוזרת במלוא העו.

ברגע שאנו מביאים את הראשית לה' בשלוש המצוות הללו, המקבילות לכל סוגי הנבראים הקיימים בעולם, אנו מבטאים במעשינו שהבריאה היא שלמה. שהכל מתוכנן ומכוון על ידי הקב"ה לאחדות מופלאה, שאין בידי בן אנוש להשיגה. במבטנו החלקי והמצומצם, הרואה רק חלקי היסטוריה ופרורי מציאות ושעולמות רחניים שלמים חסומים מעיניו, איננו יכולים לעמוד על אחדות מרהיבה זו. אפשר לטעות ולהתמכר לעולם החלקי והמורכב שאנו רואים, ולחשוב שיש כמה כוחות במציאות. מחשבה זו היא שעומדת בשורש הטעות של ההליכה אחרי עבודה זרה.

לאמתו של דבר הריבוי הגדול שנגלה לעינינו אינו מגלה על כמה כוחות. ההפך הוא הנכון. הוא מגלה את חוכמתו המופלאה של הבורא ליצור מציאות מאוחדת ושלמה. הריבוי העצום נובע דווקא בגלל שהנברא הוא חלקי ומצומצם, וצריך נבראים רבים, שונים ומגוונים כדי להשלימו.

בהבאת הראשית לקב"ה אנו מודיעים בפני כל העולם שכל ההתחלות של כל המציאות כולה הן מאת הבורא המוביל את העולם בדרך ארוכה ומפותלת להשלמתו ולגאולתו. רק בהסתכלות זו אנו מבינים לעומק שמאת האחד יוצא רק אחד. שהעולם כולו, למרות שינוי הרבים, הוא אחד. דווקא ההפכים הרבים והעולמות השונים מובילים לאחדות גמורה שמוכילה אותה הבורא, להשלמת ולגאולת העולם כולו והעולמות כולם.

הרחבות

• איזו ראשית ראשונה

שְׁהָעוֹלָם נִבְרָא עַל יְדוֹ דְבָרָא שְׁהוּא רֵאשִׁית. בפרק זה ביאר המהר"ל מספר רב של מושגים הקרויים ראשית: התורה וישראל, משה רבנו ואדם הראשון, ביכורים, מעשר וחלה - סך-הכל שבע התחלות.

בחינות אלו מייצגות תחומים שונים, אך מובא בשם אליהו הנביא שישנה מעלה מיוחדת לעם ישראל: " (אדם אחד) אמר לי: רבי שני דברים יש לי בלבבי, ואני אוהבן אהבה גדולה, תורה וישראל, אבל איני יודע אי זה מהן קודם? אמרתי (אליהו) לו: דרכן של בני אדם שאומרים, תורה קדומה לכל, שנאמר "ה' קנני ראשית דרכו" [משלי ח, כב], אבל הייתי אומר, ישראל קדושים קודמין, שנאמר "קודש ישראל לה' ראשית תבואתו" [ירמיה ב, ג] " [תנא דבי אליהו רבה, יד]. מסביר רבי שניאור זלמן מלאדי - האדמו"ר הזקן, שעולמנו בנוי ממדרגות נמוכות ביותר, ודווקא במציאות זו הקדושה הקיימת בעם ישראל מסוגלת לחדר גם למדרגה הנמוכה ביותר ובאמצעות התורה לרומם אותה [על פי לקוטי תורה עמ' 38].

על פי מדרש זה בו רואים אנו כי היחס שבין ישראל לקב"ה הינו עליון יותר מהיחס שבין התורה שבכתב לה', כותב הרב קוק כי ישנה עליונות לתורה שבעל פה על פני התורה שבכתב. תורה שבעל פה מותאמת לחייהם של עם ישראל ונובעת מהמדרגה שלהם (זו הסיבה שהיא נגלית על ידם). מצד שני, בעינינו, התורה שבכתב עליונה יותר מתורה שבעל פה כי בה מופיע רצונו של ה' באופן שבו הוא גילה לנו אותו [אורות התורה א, ב].

וּבְכָל חֶלֶק וְחֶלֶק יֵשׁ רֵאשִׁית ²שְׁהוּא אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהוּא לְחֶלְקוֹ. בְּעֵבוֹר כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ אֶחָד, וּמֵאֲתוֹ נִמְצָא גַם כֵּן אֶחָד, וְהוּא רֵאשִׁית דְּבָר, וְהִשָּׂאֵר אֵינוֹ רַק תּוֹסֶפֶת, כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאֵר. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ בְּזִכּוֹת בִּכּוּרִים, בְּזִכּוֹת מַעֲשֶׂר, בְּזִכּוֹת חֶלֶה נִבְרָא הָעוֹלָם. כִּי כָּבֵד הִתְבָּאֵר לָךְ, כִּי לֹא הָיָה רְאוּי שִׁינְאָא מִן אֲשֶׁר הוּא אֶחָד הַרְבּוּי, רַק עַל יְדֵי הָרֵאשִׁית. וְלָכֵן בְּשִׁבִיל אֱלוֹ ג' דְּבָרִים, שֶׁהֵם רֵאשִׁית, נִבְרָא הָעוֹלָם. וְרוּצָה לֹאֵמֵר, בְּזִכּוֹת אֲשֶׁר נִוְתַנְיָם אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָרֵאשִׁית, בְּשִׁבִיל שִׁשְׁיָא אֱלִיּוֹ הָרֵאשִׁית יוֹתֵר מִן הַשָּׂאֵר, כִּי הָרֵאשִׁית הוּא אֶחָד, וְהוּא נִמְצָא מֵאֲתוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהִשְׁפַּע מִן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא אֶחָד, בְּשִׁבִיל זֶה נִבְרָא כָּל הָעוֹלָם. כִּי אֵי אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה נִבְרָא הָעוֹלָם רַק מִפְּנֵי שִׁשְׁ כָּאֵן רֵאשִׁית. וְהָרֵאשִׁית הוּא קִדְשׁ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא אֶחָד, וְהָרֵאשִׁית הוּא אֶחָד, וְלָכֵן הוּא קִדְשׁ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אָבֵל הַרְבּוּי הוּא מִצַּד הָעֲלוּל, כִּי מִצַּד הָעֲלוּל מִתְחַיֵּב הַרְבּוּי, וְכְמוֹ שֶׁהִתְבָּאֵר לְמַעְלָה, כִּי הַתּוֹסֶפֶת הוּא מִצַּד הַנִּבְרָא, מִצַּד כִּי הָרֵאשִׁית הוּא רְאוּי לְתוֹסֶפֶת. וְכֵן מִשְׁמַע לְשׁוֹן בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא עַל יְדוֹ דְּבָרָא שְׁהוּא רֵאשִׁית, כִּי עַל יְדֵי רֵאשִׁית, שֶׁהוּא אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רְאוּיָה בְּשִׁבִיל כָּף הַבְּרִיאָה, לֹא זוֹלַת זֶה. וְהַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָמְרָנוּ לְמַעְלָה בְּרוּרִים, כִּי לְדְבָרֵי הַכֵּל, הָיָה הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָם עַל יְדֵי שִׁשְׁ בְּעוֹלָם רֵאשִׁית, וְהוּא אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּבְשִׁבִיל הַהִתְחַלָּה, שֶׁהוּא אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, נִבְרָא הַכֵּל.

[לכל אחד מהעולמות יש ראשית המיוחדת לה, ובשבילה נברא הכל]

¹ בכל אחד משלושת העולמות יש ראשית, ² שהיא מתייחסת באופן מיוחד אל הבורא, כי הוא אחד, ואותו חלק שהוא ראשית גם הוא אחד, וכל שאר הנבראים שבאותו עולם הן בבחינת תוספת לאותה הראשית. זוהי כוונת חז"ל באומרים, בזכות ביכורים, בזכות מעשר ובזכות חלה נברא העולם. כבר בארנו, כי מהבורא האחד לא היה ראוי לצאת אלא דבר אחד, שהוא הראשית, לכן בזכות שלושת הדברים הללו, שנקראו ראשית, נברא העולם. כלומר בזכות שנותנים לה' את הראשית, אשר היא שייכת אליו יותר משאר הבריאה משתי פנים, מצד הבורא, שהיא הבריאה הראשונה שברא, ומצד הראשית, שנבראה ראשונה ולכן היא קדושה ביותר. ובגלל אותה ראשית נברא הכל, כי אי אפשר שיברא העולם אם לא הייתה אותה הראשית. הראשית מיוחדת לה', כי השם יתברך אחד והיא אחת, אבל הריבוי אינו מצד הקב"ה אלא מצד הנבראים, כי מן הנברא מחויב הריבוי, כמו שהתבאר למעלה, שכל נברא נצרך להשלמה ותוספת. וכן משמע מהמילים: בראשית ברא, שהעולם נברא על ידי דבר שהוא ראשית. כי הקב"ה בורא תחילה רק את הראשית, וממנה הבריאה כולה. הדברים שבארנו ברורים, לדעת כל החכמים העולם נברא על ידי הקב"ה, כשהוא תחילה ברא את הראשית, שהיא מיוחדת אליו, ובגלל אותה התחלה נברא כל העולם.